

Enquête om rap

Spørsmål til deltakarane:

1. Silvana Imam (SE): «Fuck en jantelag, jag är underbar / Klärvoajant / Den nya revolutionen, början på allt.» Rappen handlar om *attityd*, sjølvhevdning og store kjensler. Når hadde du sist ei rap-oppleving som fekk deg til å føle deg *som ein boss*?

2. Jaa9 & OnklP (NO): «Det er lett å rappe på norsk [eller svensk eller dansk], men er det lett å høres bra ut?» Rappen har blitt internasjonal, lokal og omsett til dei aller fleste språk. Kva for morsmålsrappar på ditt språk vil du trekke fram?

3. Side Brok (NO): «Ikkje akkurat *real*, ikkje akkurat *wack* / ein galning med stil som Kåre Willoch på crack.» Rappen handlar om karakterar, iscenesetting og maskespel. Har du en favoritt-rapper som bygger opp og ut *sjølv*, *eg*-et eller *universet* i tekstane sine? Grei ut!

4. Per Vers (DK): «Vores kød og knogler er ikke immortale, men det er vores rim, ord og tale.» Rappen dyrkar *rimet* over så

godt som alt anna. Trekk frem eit av favorittrema dine og forklar kvifor det er så bra.

*Alexandra d'Urso, pedagogikkforskar,
driv pedagogisk utviklingsarbeid ved
Sveriges lantbruksuniversitet*

1. Som ein boss

Svaret är enkelt: vid dåvarande hiphop kollektivet RMH:s Block Party 2 i september 2016. Det var ju länge sen (!), men opplevelsen var så stark att det blir ganske svært att toppa den. Teman var «Lucky Third Culture Kid», och det var den första gången jag var på en evenemang i Sverige och var inte i minoriteten som människa med utländsk bakgrund. För första gången kände jag en riktig gemenskap som inte begränsades av Jante och behovet att passa in. Här var det folk som fattade hur det var att leva och vara oppväxt mellan olika kulturer.

Tunga rappare som själva Silvana, Adam Tensta och Erik Lundin medverkade. 2016 var bara ett år efter Erik Lundin hade släppt hans banbrytande album *Suedi*, och det är svært att beskriva känslan i rummet när Erik klev opp på scenen och rappade titellåten «Suedi». Det var tydligt att låten betydde något mycket större för folk där än kanskje vad kunde ha anats. Folk dansade och rörde sig som om det var de som hade skrivit orden: så bra hade Erik lyckats vittna mångas erfarenheter. På ett sätt så kändes det historiskt.

2. Morsmålsrappar

Här måste jag lyfta Erik Lundin igen. Innan albumet *Suedi* i 2015 hade han rappat på engelska. Hans flow var häftigt redan då, när han rappade på engelska. När han släppte *Suedi* blev det

som en bomb. Kombinationen av hans talang som rappare plus texter som gick rakt in i hjärtat på många ungdomar var stor. Det är en sak att rappa bra på engelska, ett språk som många svenskar behärskar, men en helt annan att rappa på språket som människor lever i (och i många fall talar som modersmål) och upplever känslor på första hand i. Vittnesmålen i Lundins texter och samhällskritiken gjorde det svårt för den bredare publiken att motstå.

3. Karaktärer, iscenesättning og maskspel

En rappare som ska få mycket cred här är Preta Rara från Brasilien. Preta Rara förespråker stolthet över hennes identitet som svart kvinna och belyser kampen att lyckas. Om jag behöver välja en låt blir det låten Audácia från albumet med samma namn. Ett stycke:

Guerreira, brasileira, minha arma o microfone
 Munição papel, caneta e o meu fone
 Quem quiser parar fique ai
 Eu vou me adiantar!
 Sempre tive força de vontade pra continuar

Oversättning:

Krigare, brasiliansk, mitt vapen mikrofonen
 Ammunition – papper, penna och mina hörlurar
 Den som vill sluta, stanna där
 Jag går framåt!
 Jag har alltid haft viljan att fortsätta

4. Favoritt-rim

Jag älskar låten «Séquelles» av MC Solaar, en av Frankrikes mest kända rappare. MC Solaar är känd för hur han uttnyttar det

franska språket på ett poetiskt och oerhört innovativt och vackert sätt. Låten «Séquelles», från albumet *Prose Combat* (1994), är ett bra exempel av MC Solaars talang. Kombinationen av MC Solaars flow, ordvalet och intonationen framför en melankolisk känsla som stannar kvar i tankarna. Ett citat:

J'ai tenté de répondre à ses besoins
 En m'inspirant du fin du fin
 Cela fait des années que je suis classé dans les bons
 Mais bon, le son de son silence me fait monter d'un demi-ton
 Elle m'inspire
 Tout comme le souvenir de son sourire
 J'en garde des séquelles mais je sais qu'elle sait
 Que le silence est d'or, et dort, alors je me tais

Översättning:

Jag försökte tillgodose hennes behov
 Inspirerad av slutet av slutet
 Det var länge sen jag klassificerats som en av de goda
 Men okej, ljudet av hennes tystnad får mig att gå upp en halvton
 Hon inspirerar mig
 Precis som minnet av hennes leende
 Jag är medveten om konsekvenserna men jag vet att hon vet
 Att tystnaden är gyllene, och sover, så jag är tyst

*Andrea Dankić, [fl.dr.](#) i etnologi,
 arbeider ved Umeå Universitet*

1. Som ein boss

Senast fick jag det av Cleos Tjejerna tjejerna tjejerna som känns som en fortsättning på Gå på salon av Cleo och Kristin Amparo – en av mina favoriter från 2010-talet. Överlag består större

delen av EP:n Vem e han med Cleo och Kristin Amparo av 'jag är en boss'-låtar. Låtarna «Andas» och «Pappa kom hem» ger välbehövlig musikalisk terapi. En annan låt som jag måste lyfta fram gavs ut för exakt ett decennium sedan (2012) och låter lika nyskapande idag som då: «Zig Zag» av Sjukstugan feat. Skizz. Det går inte att sjunga och rappa med i låten utan att komma åt den där charmiga, tidiga Kanye West-jag-är-bäst-attityden.

2. *Morsmålsrappar*

Looptroop, Cleo och Timbaktu känner nog de flesta igen. Andra som jag har fastnat för är Peshi, Fröken B, Mohammed Ali och Vera.K («Freelaktish 2018» fick mig att längta efter ett album med denna talangfulla rappare). Det senaste året har Umeå-rapparen Broder John blivit min stora svenska hiphopkärlek. Låten «Igjen», där han gästas av Jëlly och Khan-ji, är den låt som fick flest lyssningar på mitt Spotify-konto under 2021. Jëlly är för övrigt Malmö-rapparen som gjorde 2011 års bästa EP.

Då kroatiska är mitt egentliga/andra modermål passar jag på att tipsa om gruppen Elemental som blandar olika musikaliska uttryck inklusive sång och rap. I deras musik spelar en politisk diskussion av samtiden en central roll.

3. *Karakterar, iscenesättning og maskspel*

Common och Lupe Fiasco är nog mina favoritrappare ur det perspektivet. När det gäller låtar tänker jag särskilt på «I Gave You Power» av Nas, från 1996 års *It Was Written* som var det första Nas-albumet jag fastnade för. Jag minns fortfarande den förundran jag kände då jag lyssnade och studerade låttexten. Jag kunde inte förstå hur någon på ett så poetiskt och samtidigt samhällsskildrande och kritiskt vis kunde beskriva våld ur jag-perspektivet av en pistol.

4. Favoritt-rim

Lauryn Hill / Fugees – «Zealots» (1996): «And even after all my logic and my theory / I add a 'motherfucker' so you ignorant n****s hear me.» Lauryn rappade dessa rader under den period då jag blev på riktigt introducerad för hiphop och rap, och de har följt med mig sedan dess. Förhållandet mellan okunskap och ordval har varit tongivande i hiphop, särskilt den som jag har lyssnat på. Med tiden utvecklade jag en fascination för hiphopens förhållande till kunskap och okunskap. För mig har det varit en intressant och relevant ingång till att studera hiphop.

Even Igländ Diesen, rap-forskar og første-amanuensis i nordisk litteratur ved NTNU

1. Som ein boss

Jeg følte meg dødstoff da jeg så Wu-Tang på Roskilde i 2004. Det er nok det mest bossete jeg har følt meg. Det var et søplete og gjormete år på Roskilde, men jeg var med fine folk og det var strålende stemning. Jeg husker egentlig ikke så mye av sjølve konserten og kan ikke gjengi den eksakte line-upen de stilte med. Minnene mine dreier seg om ungdommelig uovervinnelighet og struttende sjøltillit, og om meg sjøl og mine. Ellers kjenner jeg små stikk av bossness av og til, og jeg forbinder det nok med en form for samhold, å sette på «Put it on» på fest, å snakke med venner om nye artister, å starte dagen med å lage brunsj og høre på Slowthai, sånne ting.

2. Morsmålsrappar

Dette spørsmålet ber om at man skal holde pulsen på samtida og undergrunn(en), men der kommer jeg til kort. Jeg har ikke helt funnet ut av de nye maskebærende, norske rapperne, men ikke på grunn av maskene i seg sjøl. Da de første norske trap-greiene

kom for ti års tid sia, var det også en masketrend. Jeg husker at Shitrich fra Bromstad optråde med maske og så steinhard ut på noen pressebilder, og så kom Yoguttene og gjorde sin maskegreie. Jeg var ambivalent. Det var noe som var veldig kult og friskt og opprørsk med det de dreiv med. Det hadde en annen estetisk tilnærming enn det vi hadde blitt vant til i norsk rap, men det var også sånn at det var noe irriterende insisterende ved et ganske inneslutta tekstunivers. Det var delvis ujevnt tekstlig også, men det blei ganske tydelig at Handerrelinni var ganske så god til å rappe.

Som soloartisten Linni synes jeg han er ordentlig spennende, og det er fortsatt noe insisterende og irriterende ved det. Han kan for eksempel bruke en karikert og anstrengt stemme sammen med en stakkato flow som kan minne meg litt om Quasimoto. Tekstlig kan det gå langt i en slags esoterisk retning som jeg både kan fascineres og plages litt av. Men det jeg digger, er det jeg skal utdype i svaret under. Han opererer med full spennvidde og stort følelesspekter. Han strekker spørsmålene om rapper-jeget i et rap-eksistensialistisk prosjekt som utfordrer både rapper-jeget og tilhører-jeget.

3. Karakterar, iscenesetting og maskespel

Det er noen rappere jeg stadig vender tilbake til, og jeg tror noe av det som forbinder de rapperne jeg liker best, er at det er noe uavklart med selvet og universet som bygges ut. Jeg vil helst at det skal være rom for det banale og det komplekst sjølframstillende på en gang. Det er høye krav, egentlig.

Jeg har for eksempel hørt mye på den nyeste plata til Tyler, the Creator. Der blir jeg oppslukt av universet og et jeg som for meg er veldig menneskelig og veldig fjernt på samme tid, hvor det er rom for både det nære, det eksentriske og det overmenneskelige. I norsk sammenheng synes jeg Lars Vaular er verdt å trekke fram

fordi han på samme måte framstår uredd og kompromissløs. Han er både kjent og ukjent samtidig, sånn at jeg bare delvis veit hva jeg kan forvente.

4. Favoritt-rim

Jeg klarer ikke å komme utenom låten som sitatet i spørsmål 2 er henta fra. «Hvem faen» er en låt som har surra i hodet mitt i 20 år og som har festa seg ekstra godt etter at jeg begynte å tenke på disse spørsmåla. Et snev lokalpatriotisme kjennes dessuten nokså naturlig i en bokutgivelse om rap. (Heia Lillehammer!) For meg står OnkLP sitt vers på låten igjen som noe av det aller beste som er utgitt av rap på norsk. Det er så mye overskudd i måten rimekompleksene bygges og danner utgangspunkt for en flow som framstår uanstrengt og som en naturlig manøvrering av omskiftende rimstrukturer. Dirty Oppland var prega av punchlines og humor, i hvert fall på to måter. Det er en åpenbar språkleikende innstilling. I tillegg handler mye om at bildene som manes fram, er overraskende og/eller drøye, oftest med en antiautoritær innstilling. I «Hvem faen»-verset til OnkLP er morsomhetene bygd oppå hverandre, og det er lett å leve seg inn i tilhørerrolla som OnkLP sin makker, Jaa9, har lagt i det foregående verset: «Vi prøver ikke å gi deg meninga med livet, men noe å le av til du finner'n», og jeg fniser som en fjortis når OnkLP tøffer seg med yppete linjer som «Er fly som en fluebinder, eller en due-temmer / heller øl for døde homies i håret til levende uvenner.»

*Ida Madsen Hestman, medieviter,
musikkjournalist og kritiker, Oslo*

1. Som ein boss

Jeg gjør det ganske ofte når jeg trener, for da hører jeg på rap, og det interessante er at jeg kan gå inn der og være deppa, men ofte

går jeg ut av treningsstudioet med en følelse av at jeg kan klare alt i hele verden. Det går mye i Pusha T, noe som automatisk også betyr Clipse. Og Ice Cube, mye 00-talls The Game og 50 Cent, Mobb Deep, 2Pac, Rick Ross, Jeezy, mye gammel Kanye/ Ye. Det skal være pompøst, breialt og gjerne samtidig litt harry – men også alvor. Siste konsertopplevelse der jeg følte meg som en boss – og samtidig følte på at uendelig mye skjedde inni meg på en gang, også fordi det var en slags følelse av fellesskap i og til musikken – var Pa Salieu på Shepherd's Bush i London.

2. *Morsmålsrapper*

Når det funker, er jeg er ekstremt glad i rap på dialekt og sosiolekt, særlig når man representerer en minoritet lenger nord for Sinsenkryset. Tungtvann er et absolutt must. Men jeg vil trekke frem noen nyere navn som Grim Pil fra Trondheim og Oter fra Tromsø. Grim Pil er noe så herlig som trap på trøndersk! Han har sammen med sin faste produsent Heffy Beluga skapt et ekstremt troverdig og interessant univers å begå virkelighetsflukt i. Han er steingod på å appellere til følelsesapparatet, med tekster om sårbarhet, savn og begjær på en cinematisk og intens måte, men skaper samtidig distanse til det som kunne blitt veldig selvhøytidelig, gjennom en estetisk bevissthet som handler om velvalgte ord, eksempelvis en veksling mellom engelske og trønderske fraser, som gjør det hele litt ironisk og gir uttrykket et veldig stedsspesifikt særpreg.

Apropos det stedsspesifikke – som vel er noe av det jeg setter høyt i et tenkt hierarki over ting jeg ser etter i rap – er dette beskrivende for estetikken til Oter, eller Stian Ottosen. Tromsø-rapperen er ingen nykommer, men en tilbakevendt fyr som har vært borte siden fullengderen *Kollektiv kollaps* fra 2014. I 2022 er han tilbake med en diger kruttpose, en hel trilogi, b(r)ygget på nordnorsk musikkhistorie, med kun bruk av nordnorske

samples og som produsent Carl Christian Lein Størmer skal ha mye av æren for, og der del én kom nå i sommer: *Young Hoel III: Hestehoven*. Her fortsetter han å spy ut rim og linjer etter formelen «ting man bare tenker, men ikke sier» på ekstremt nordnorsk vis, i en tid der det er lite rom for nettopp å si det man tenker, uten å være bekymra for å få en backlash av sinte stemmer som mener å ha blitt utsatt for hatprat. Oter vinner på sin humoristiske og spissfindige teft og tone, og ikke minst et mørke som ligger og vaker under det. Referansene her er gjerne lokale og pubertale, med humor à la: «Stress som gjør dæ skalla / Kjøss mæ på balla» og «Alle fire på golvet / Fylt ho opp som ei Berliner-bolle». I en tid der adjektivene er utsatt for misbruk, er Oter en som faktisk skriver grove tekster – som om han skulle vært utløst fra Freuds ventil. Frekksketens nådegave er Oters teft og timing og oppfinnsomme vokabular, levert på en sånn måte at det oppleves som en sjeldenhet. Alvor, angst og smerte ligger og vaker under overflaten.

Så vil jeg gjerne minne om at alle dialekter har en sjanse ved å gi en *shout-out* til Timbuktu, som har prestert å gjøre en dialekt de fleste forbinder med noe av det døllest som er, nemlig *skånsk*, til noe hypertøft. Så det er håp for alle grå mus-dialekter, men det illustrerer vel mest at rap handler mer om hvordan man bruker energien i stemmen, innlevelsen, at man har musikalitet og at man brenner for noe.

3. Karakterar, iscenesetting og maskespel

Det er fortsatt klin umulig å nevne én favoritt, men her er to, nei tre. Jeg kan trekke frem Nas med begrensning til *Illmatic*: Han bare trekker meg umiddelbart inn på toget og i en sliten kupé på vei til Queensbridge – «Straight outta tha fucking dungeons of rap / where fake niggas don't make it back». Det er noe rått og nesten hypnotisk med de der veldig enkle, repetitive

pianoakkordene som danner denne omhyggelige, litt smått illevarslende oppbyggingen på «N.Y. State of Mind», men som gir så mye gråmelert stemning. Det er så jeg ser for meg hele Queensbridge på kornet film på VHS, der båndet er litt krølla. Gjennom å beskrive veldig mye med få ord sies mye med lite, og orda beskriver like mye en tilstand som selve stedet: «It drops deep as it does in my breath / I never sleep, cause sleep is the cousin of death / Beyond the walls of intelligence, life is defined / I think of crime when I'm in a New York state of mind». Gjennom å flekse sin streetsmarthet, hvordan han vet å følge kodene og reglene, og hvordan han ser sin verden med et skråblikk, beskriver han like mye hvem han selv er: som en indeks på, eller et søvnløst resultat av, sitt hjemsted. Det at han også rapper i samme monotone toneleie, sier like mye om hans *state of mind*: «Life is parallel to hell / but I must maintain.» Hele tiden spiller han hvordan stedet han har vokst opp, har formet ham: «I trip, we box up crazy bitches / Aiming guns in all my baby pictures.» Og selvsagt finurlige metaforer som skaper et komplett bilde, som «Caught by the devil's lasso / shit is a hassle»-linja. Han skaper også et større univers ved tydelig å vise hva dette stedet ikke er, hva og hvem han ikke står for: «The world is yours», harselerer han. Hvem sin verden er dette? Det er ikke hans, hvert fall, det er sikkert, med null framtid eller ettermæle, når han antyder at han ikke har noen å videreføre arven sin til, at det er bare han alene han kan stole på, det er bare han som kan ta vare på seg selv. Videre kan man tolke det smått ironiske ved at han bruker den mest julete musikalske assosiasjonen – heftige bjeller – i en låt som er så langt unna en julelåt du kan komme, «Halftime», som gjør seg til antitesen til konseptet «trivelig høytid der kjernefamilien står i sentrum».

Av nyere navn vil jeg trekke fram Pa Salieu, som er helt rå på å iscenesette seg gjennom stedet han kommer fra, med mixtappen

«Send Them To Coventry», der hjembyen er hovedkarakteren. Det er som om han tar arven videre etter Coventry-bandet The Specials' «Ghost Town» (og det er jo også en link der i vennskapet han hadde med Neville Staples avdøde barnebarn). Og han er et utmerket eksempel på noe jeg synes det legges for lite vekt på, det *soniske* i rap, altså hvordan stemning og intonasjon, vel så mye som tekst, skaper og forsterker en stemning og et univers. Men det handler mer om en helhet enn bare tekst. Det er en sammensetning av måten man bruker musikk og lyder på.

Når det gjelder å skape en spennende karakter med mange lag, så synes jeg det er mest interessant når man bygger opp ved å bygge ned: ved å vise sine «svake sider» rent karaktermessig. Det er på det bitreste, der rapperne blottlegger følelsene sine og setter hjertet ut på stilk, ved å si noe detaljert og konkret om noe veldig allment og menneskelig, og helst tabubelagt, at rap for meg er på sitt mest interessante. Fordi man evner nettopp å si noe utfyllende om det å være menneske. Og det synes jeg Eminem *back in the day* gjorde overlegent, der han veksla mellom stiler ved å slenge munnrappe drittvers om alle, for så å vende blikket også mot seg selv og sine nærmeste. Han var den som lagde tekster om å være en som er utafor, en taper av en incel, før det var et ord vi brukte. Det sinnet, og den spydige humoren i mange punchlines, at han var uvenn med alle, samtidig som han var så jævlig sårbar, og veksla så kjapt fra det tragiske til det komiske, det appellerte sterkt til meg som tenåring. Det var kraft i det han leverte, fordi han gjorde det ved å også ta av seg maska, bygge ned sin egen karakter – men likevel stå oppreist. Hvorfor han traff tida, må sees historisk: Eminem fikk sitt gjennombrudd på et tidspunkt der man virkelig trengte en motstemme til å peke nese mot USA, og samtidig mot all den fremmedgjørende «porno-popen» som ikke hadde bakkekontakt eller snakket om noe reelt, og som representerte en lyserosa verden vi stygge

nerder bare kunne ha våte drømme om. Eminem ble motsatsen til alt dette oppkonstruerte og falske, en som holdt speilet opp mot luftsloppet. Han tok en liten Jesus, gjorde et nummer av å være mislikt, kalte seg «criminal», skapte et bilde av å være formet av et dysfunksjonelt og voldelig hjem (forståelig nok lekte han seg med å iscenesette seg selv som en volds mann og morder) og skapte dermed en ambivalens også hos meg som lytter. Og han bar alle følelsene sine utpå så til de grader, og var en av få som ga faen i om han viste tabubelagte følelser, nemlig bitterhet og sjalusi og sinne.

Disse ganske lite sjarmerende følelsene strider jo imot en bestemt oppfatning om hvordan man skal være – også i rap-kontekst. Nederlag skal man ta «som en mann», ikke være selvmedlidende, ikke tape ansikt. Og så gjør han akkurat det. Så jeg synes den gamle (eller unge) Eminem på 00-tallet har blitt litt glemt i all latterliggjøringa av dagens Eminem med 40-års- (nærmer seg vel 50-)krise. Hva veit jeg om hvorfor han fortsatt er krampaktig bitter, egentlig? Hans sak.

Ellers tenker jeg jo også at XXXTentacion var god på det å iscenesette seg selv som en *bad guy* – selv om han jo tok det for langt, bokstavelig talt. Han klarte ikke skille rap-karakteren sin fra seg selv. Kanskje derfor, dessverre, opplevdes det også så sterkt og interessant.

4. Favoritt-rim

Jeg tar noe fra en klar favoritt. Ler like mye hver gang, fra Pusha T – «Nostalgia»: «Twenty-plus years of selling Johnson & Johnson / I started out as a baby-faced monster / No wonder there's diaper rash on my conscience / My teething ring was numbed by the nonsense.» Elsker måten låta starter på, gjennom den notoriske mørke, ertende humoren til Pusha T, hvor han bruker det mest provokative bildet på coke-salg: noe som

assosieres med barn, nemlig babyprodukter (talkum-pudder for myke babyrumper før bleia skal på).

Kendrick Lamar – «Swimming Pools»: «Some people like the way it feels, some people wanna kill their sorrow / Some people wanna fit in with the popular, that was my problem.» Jeg tror jeg bare liker måten det sies på, uten at dette er et av de sterkeste rimene, men det er en av mine favorittlåter av Kendrick Lamar, der han får sagt mye om alkohol og drikkekultur på få setninger og på tvers av så mange sosiale klasser, geografi og bakgrunn. Den dobbeltheten med hvordan vi gjemmer oss bak rus, og seff tvetydigheten i det: Han bare setter alvoret der, før en skikkelig *build up* til allsang!

Så må jeg få med Public Enemy - «Harder Than You Think»: «Revolution means change, don't look at me strange / So I can't repeat what other rappers be sayin' / You don't stand for something, you fall for anything / Harder than you think, it's a beautiful thing». Dette er en parafrasering av Alexander Hamilton, gjort kjent av Malcolm X, og det oppsummerer jo de brennsterke linjene til Chuck D, og oppleves som en så effektiv og kraftfull avrunding av verset. Det oppsummerer kort og konsist hele låta, som er en rant om hva rap handler om. Det er blitt et motto og en leveregel jeg har selv: å ta standpunkt, og ikke være en av dem som bare skli medstrøms og applauderer dem på toppen, men tør å stå for meningene dine – også selv om du står helt alene, i ubehaget. Historien har jo lært oss gang på gang, også i dag, at stor oppslutning om noe, eller normalisering av noe, overhodet ikke må være synonymt med at det er ok eller riktig. Det er jo outsiderperspektivet som har dratt meg til rap. Men også outsidersere kan skape ukultur, og bevege seg bort fra noe som opprinnelig var ideen og essensen i en bevegelse og undertrykke sine egne innafør eget miljø.

Så synes jeg vel det beste er om det er på «godt norsk», og som jeg kan le av og spille uendelig mange ganger. Og en av dem

er låta jeg har spilt på jukeboksen flest ganger på den nå nedlagte puben Choice på Grønland: «Våkna a' meg sjæl / Å hva faen er det der'a / Som sklir rundt på gulvet med haka på knæra / Skakke bli no problem å ta av de klæra / Ta a med hjem og få ut saken av værd'a.» Hvorfor ler jeg hver gang? Kanskje bare fordi det er så sjukt banalt, men jeg veit at jeg ler fordi det rimer. Og det illustrerer kraften av gode linjer som snakker sammen, og som ville falt helt sammen uten gode enderim.

Inka Rantakallio, postdoktor i musikkvitenskap ved Universitet i Helsinki

1. Som ein boss

Å stå på scena med den finske rap-duoen SOFA fekk meg til å føle meg som ein boss kvar gong. Eg har vore turné-DJ-en deira i nesten fem år (eg rappar og syng med også), og vi har opptredd på alle dei store finske popmusikkfestivalane. Songane deira er fulle av skeiv feministisk attitude, men dei handlar også om dei viktigaste tinga i livet, som opplevinga av eigenverdi og nære mellommenneskelege forhold. Dei er veldig kompromisslause i femininiteten sin, noko som er ganske revolusjonært i ein veldig maskulin og mannsdominert sjanger.

2. Morsmålsrappar

Yeboyah, ho er utruleg dyktig og også ein veldig søt person. Som open feminist og skeiv, svart kvinne har ikkje *rap-gamet* alltid behandla ho godt, men ho forvandlar opplevingane sine til kunst og skapar oppløftande songar med ein inspirerende fellesskapspositivitet – for ikkje å snakke om dei skarpe peikefingrane ho rettar mot misogynistar og rasistar i tekstane sine (og elles). Debutalbumet hennar *Perhosefeksi* (2021), finsk for «sommarfugleffekt», er definitivt verdt å gi ein lytt sjølv om

du ikkje forstår finsk! Albumet er nominert til by:Larms *Nordic Music Prize* 2022. Det er produsert av Yrjänä, som er ein av dei dyktigaste unge pop/rap-produsentane i Finland for tida – han driv også som soloartist.

3. *Karakterar, iscenesetting og maskespel*

For meg er det uavgjort mellom den amerikanske undergrunnsrapparen MF DOOM (kvil i fred) og den finske maskerte undergrunnsrapparen Eevil Stöö. Dei har mykje meir til felles enn berre intrikate og vittige rimmønster. Sjølv om alle kjenner deira verkelege namn, så er det ingen som veit korleis dei ser ut eller kven dei er til kvardags. Det respekterer eg. Det er få artistar som har klart å lage så heilstøypte rap-karakterar med eigne små univers, eller som har gitt ut musikk i tre ulike tiår. Eevil Stöö er ein rap-veteran som har vore med i mange forskjellige rap-grupper før si noverande solokarriere. Han vann nyleg den prestisjetunge Teosto-prisen og 15 000 euro. Denne prisen har sjeldan blitt delt ut til rap-album.

4. *Favoritt-rim*

Megan Thee Stallion *går hardt* på «Plan B» (2022). Ho er kjempegod på *freestyles*, som denne låta kan minne om fordi ho har så mykje *attitude* i *delivery*-en sin. For meg så handlar rap grunnleggjande om haldning, *delivery* og korleis du «rir på beaten»; det hjelp ikkje å vere «teknisk» om stilen din er keisam. Megan har *bars!* Låta kom ut rett før «Roe vs. Wade»-kjenninga vart sett til side i USA, noko som berre gjer den meir relevant («Plan B» er den såkalla «angrepilla»). I låta har rapparen fullstendig kontrollen, og har ingen intensjon om å vere *stuck* med ein fyr berre fordi dei låg med kvarandre. Tvert imot, ho gjer akkurat som ho vil – og er faktisk grunnen til at andre damer viser noko som helst slags interesse for fyren!

Popping Plan B's 'cause I ain't planned to be stuck with ya
 Damn, I see you still kick it with them opp bitches
 I'm the only reason that your goofy-ass got bitches (yeah)
 (Omsett frå engelsk av Kjell Andreas Oddekalv.)

Kholebeatz (Kristian Hole), rap-produsent, Kristiansand

1. Som ein boss

Det er sjelden vare å kunne skryte av milliard-deals i rap-tekster som faktisk er sanne. Derfor er verset til Jay-Z på DJ Khaled-låten «GOD DID» fra 2022 i en helt egen liga når det kommer til å være sjef. I tillegg er produksjonen fra DJ Khaled, Fridayy, Streerunner og Tarik Azzouz en mektig affære som underbygger Jay-Z sitt vers, som først og fremst oppsummerer karrieren hans som businessmogul og rapper. Ikke nok med at Jay-Z har klart å holde seg super-relevant siden debutalbumet fra 1996. Han har også fostret superstjerner i leiren sin som selv har blitt milliardærer. Hvor sjef er ikke det? På denne linja sikter han til seg selv, Rihanna, Kanye West og LeBron James: «How many billionaires can come from Hov crib? Huh? I count three, me, Ye and Rih / Bron's a Roc Boy, so four, technically.» Det gikk frysninger gjennom hele kroppen da jeg hørte dette verset, og det er ikke så ofte at et enkelt vers klarer å oppsummere en hel «legacy of greatness». Det ryktes også at Jay-Z spilte inn hele verset på én tagning. Isolert sett er dette sjef i seg selv.

2. Morsmålsrappar

For meg handler rap om å ha en personlighet som er karismatisk eller spennende nok til faktisk å gidde å sette på musikken i en hektisk hverdag. For meg skal rap være som en spennende serie eller film du vil se eller høre mer av. Kamelen er nok den artisten

jeg synes er på toppen av norskspråklig rap for tiden – grunnet dyktige produksjoner, men også et spennende og levd liv, et liv som blir skildret på en troverdig måte i tekstene. Kamelen har opplevd mye, og det merkes på låtene han slipper. Noen har kalt musikken hans «gangster rap», og det er kanskje det mest uironiske vi kommer sjangeren i Norge? For hvor mange må i rettssak for tekstene sine i rap-Norge?

Fra et liv med ADHD, møter med underverdenen og noen år bak murene har Kamelen sett Norge fra et annet perspektiv enn de fleste. Dette gir han kanskje et slags «ess i ermet» når det kommer til rap-sjangeren? Det er disse opplevelsene, kombinert med en selvsikker væremåte i vokal-leveranse og *attitude*, som gjør at jeg tror på Kamelen. Det skinner gjennom i tekstene at mye er hentet fra egne erfaringer. Tekstene isolert sett er ganske ukompliserte og bærer lite preg av avansert lyrikk. Det er lite metaforer og temmelig «rett fram». Men likevel låter det utrolig bra. Og ikke minst troverdig – som er den røde tråden i Kamelens diskografi.

3. Karakterar, iscenesetting og maskespel

Det er få rappere som har klart å skildre et så bredt spekter av «jeget» og det indre følelsesliv som Kanye West har: fra den varme feelingen på debutalbumet *College Dropout*, hvor vi fikk et innblikk i en ung, inspirert mann som sluttet på skolen for å bli produsent og rapper, til *808s & Heartbreak* seinere i karrieren, hvor den kalde sounden og tekstene bærer preg av en mann som nettopp har gått gjennom et brudd og mistet moren. Det er et album hvor mye høres håpløst ut for Ye: «I'm exhausted, barely breathing. Holding on to what I believe in.» Men uansett om Ye er på en high eller low, er det interessant å høre på. Det å være både produsent og artist gjør at tekstene og sounden smelter sammen på en helt unik måte. Det oppleves skreddersydd til hans indre liv og Kanyes eget univers.

Vi finner alt fra de største oppturer på «Touch The Sky» fra *Late Registration* til den aller mørkeste kroken av menneskesinnet på «I Thought About Killing You» fra minialbumet *Ye* – et album hvor tekstene omhandler det å være bipolar, selvmordstanker og misbruk av opioider. Det er klart at mange savner the «old Kanye» med optimistiske, lettbeinte tekster og varme soulsamples, men samtidig lar jeg meg fascinere av en artist som også klarer å skildre det mørkeste av det mørke. Det er så mange lag med Kanye som artist som gjør at han kommer til å stå igjen som en av de største.

4. Favoritt-rim

Nok en gang må jeg returnere til Jay-Z. Linjen hans på Kanye Wests «Diamonds From Sierra Leone Remix» står igjen som det mest minneverdige rimet i rap-historien for min del. Et utrolig enkelt, men effektivt rim som forklarer hele personligheten og karrieren til Jay-Z. Eller er det egentlig teknisk sett et rim? «I'm not a businessman, I'm a business, man», rapper han så breialt på remixen som slår originallåta ned i støvlene. I linjen gjentar han det samme ordet to ganger, men legger trykk på to helt forskjellige steder. Det samme ordet får altså helt forskjellig betydning avhengig av hvor han legger trykket og ikke minst pausene han har lagt inn i linjen. Er det teknisk sett et rim da? «Rim er et litterært virkemiddel som består i gjentakelse av samme språklyd eller lydgruppe etter bestemte regler», skriver Store norske leksikon. Da er linja til Jay-Z kanskje et rim, da? Men en ting er sikkert: Ikke alle rappere kan stå inne for den setningen 100 prosent slik som Mr. Carter gjør. Dette er en linje som må bæres med selvtillit og troverdighet.

